Viite: E 89/2017 vp Komission suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta, investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi.

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on pyytänyt allekirjoittaneen kuultavaksi valiokuntaan 23. päivänä marraskuuta 2017 käsiteltäessä viitekohdassa mainittua asiaa. Samalla valiokunta on pyytänyt allekirjoittaneelta kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan:

1 Johdanto

Olen antanut lakivaliokunnalle 8. päivälle maaliskuuta 2016 päivätyn lausunnon asiassa E 43/2013 vp (Valtioneuvoston selvitys komission valtuuttamisesta aloittamaan neuvottelut transatlanttisesta kauppa- ja investointisuojasopimuksesta). Tuossa lausunnossani olen selostanut investointisuojasopimuksia yleisesti, nykyisin käytössä olevia investointiriitojen ratkaisukeinoja sekä välimiesmenettelyn julkisuutta investointiriidoissa. Viittaan tuon lausunnon sivuilla 1-8 esitettyyn. Tässä lausunnossa käsittelen lähinnä YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden komiteaa, jäljempänä *UNCITRAL*, ja sen työryhmälle annettua investointiriitojen ratkaisemista koskevaa toimeksiantoa.

2 UNCITRAL

UNCITRAL on perustettu 1966 YK:n yleiskokouksen päätöksellä. Sen tehtävänä on kansainvälisen kauppaoikeuden progressiivinen harmonisointi ja yhtenäistäminen. UNCITRAL:iin kuuluu nykyisin 60 YK:n yleiskokouksen valitsemaa YK:n jäsenvaltiota. YK:n yleiskokous valitsee UNCITRAL:in jäsenet kuudeksi vuodeksi. UNCITRAL:in jäsenenä on aina vain yksi Pohjoismaa siten, että Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska vuorottelevat. Tanska on nyt jäsenvaltio. Tanskan toimikausi päättyy vuonna 2019, jolloin Suomesta tulee UNCITRAL:in jäsen.

Ne valtiot, jotka eivät ole UNCITRAL:in jäseniä, sekä hallitusten väliset kansainväliset järjestöt, kuten EU, voivat huomioitsijoina olla läsnä UNCITRAL:in ja sen työryhmien kokouksissa ja osallistua kokouksissa käytäviin keskusteluihin samalla tavalla kuin jäsenvaltiot.

Sillä, että vain jäsenvaltioilla on oikeus äänestää UNCITRAL:issa ja sen työryhmissä ei ole käytännön merkitystä, koska päätökset perustuvat aina konsensukseen. UNCITRAL:in käytännön mukaan konsensus ei kuitenkaan merkitse yksimielisyyttä, vaan päätös perustuu huomattavan laajan enemmistön kantaan ja siihen, ettei mitään sellaista virallista vastalausetta esitetä, joka tekisi äänestämisen tarpeelliseksi.

UNCITRAL:issa on yhden ainoan kerran äänestetty. Kysymys oli silloin UNCITRAL;in sihteeristön siirtämisestä New Yorkista Wieniin. UNCITRAL:in työryhmissä ei

ole koskaan äänestetty. Tosin on joskus, varsin harvoin, enemmistön ja sen laajuuden selvittämiseksi, lähinnä ajan puutteesta johtuen, järjestetty suuntaa antavia äänestyksiä (kädennosto), jolloin myös huomioitsijoina olevien valtioiden äänet on otettu huomioon.

UNCITRAL:in ja sen työryhmän puheenjohtajaksi valitaan yleensä aina jonkun jäsenvaltion edustaja. Työryhmän puheenjohtajaksi on kuitenkin muutaman kerran valittu huomioitsijavaltion edustaja.

3 UNCITRAL:in asettaman työryhmän toimeksianto

UNCITRAL;in 3.-21.7.2017 Wienissä pidetyssä 50. istunnossa päätettiin antaa sen työryhmälle WG III laaja mandaatti koskien *mahdollista* (kurs. minun) sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisemista koskevaa uudistusta. Työryhmän tulee myös käsitellä rinnakkaisiin menettelyihin liittyviä ongelmia investointiriitoja koskevissa välimiesmenettelyissä ja kansainvälistä välimiesmenettelyä koskevia eettisiä sääntöjä. Työryhmän työn tulisi mandaatin mukaan perustua konsensukseen ja olla täysin läpinäkyvä. Työryhmän tulee: (a) *ensinnäkin* identifioida ja tarkastella sijoittajan ja valtion välistä riidan ratkaisemista koskevia ongelmia; (b) *toiseksi*, harkita, onko uudistus tarpeellinen, jonkun identifioidun ongelman valossa; (c) *kolmanneksi*, *jos* (kurs.minun) työryhmä päätyisi siihen, että uudistus olisi tarpeellinen, kehitellä relevantteja ratkaisuja, ja suositella niitä UNCITRAL:ille.

Samassa istunnossa UNCITRAL:issa sovittiin, että työryhmällä on laaja harkintavalta tehtävänsä täyttämisessä. Työryhmän tulisi pyrkiä siihen, että jokainen ratkaisuehdotus laaditaan siten, että kukin valtio voi valita hyväksyykö se ja, myönteisessä tapauksessa, missä laajuudessa se hyväksyy kysymyksessä olevaa ratkaisua tai kysymyksessä olevia ratkaisuja.

4 UNCITRAL ja investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen tuomioistuimen perustamista koskeva yleissopimus

Niin kuin työryhmälle annetusta toimeksiannosta ilmenee, mitään päätöstä ei ole tehty siitä, että UNCITRAL:issa ryhdytään valmistelemaan investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitettua monenvälistä investointituomioistuimen perustamista koskevaa yleissopimusta. Työryhmän toimeksianto mahdollistaa kyllä sen, että työryhmä ehdottaa tällaisen tuomioistuimen perustamista ja sitä koskevan yleissopimuksen valmistelua. Tämä on

kuitenkin vain yksi vaihtoehto muiden vaihtoehtojen joukossa siinä tapauksessa, että työryhmä katsoo sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisemista koskevan uudistuksen olevan tarpeellinen. Koska työryhmän ehdotusten tulee perustua konsensukseen, näyttää varsin epävarmalta tuleeko työryhmä ehdottamaan tällaisen tuomioistuimen perustamista ja sitä koskevan yleissopimuksen valmistelua. Jos työryhmä tekee tällaisen ehdotuksen, jonka UNCITRAL hyväksyy, valmistelu tapahtunee UNCITRAL:in asettamassa työryhmässä (ei siis UNCITRAL:in johdolla niin kuin UM:n perusmuistiossa esitetään), jonka työhön valtioiden lisäksi eräät muut järjestöt kuten EU, OECD ja ICSID osallistunevat

5 Komission suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi

EU tuomioistuin on 15.5.2017 antamassaan lausunnossa (2/15) todennut, että sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisua koskevat määräykset kuuluvat unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan.

Niin kuin edellä on mainittu, ei vielä tiedetä tuleeko UNCITRAL:in asettama työryhmä ehdottamaan monenvälisen investointituomioistuimen perustamista ja tätä koskevan yleissopimuksen valmistelua ja tekeekö UNCITRAL tätä koskevan päätöksen. Näin ollen on vaikeata tässä vaiheessa arvioida, aloitetaanko tällaista tuomioistuinta koskevat neuvottelut, ja jos aloitetaan, milloin ja missä forumissa. Tästä huolimatta mitään oikeudellista estettä ei liene sille, että neuvosto jo tässä vaiheessa antaa EU komission suosituksen mukaisen päätöksen luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen tuomioistuimen perustamiseksi.

Helsingissä 20. päivänä marraskuuta 2017

Gustaf Möller
Oikeusneuvos, Helsinki